

Digital læsning

Kort oplæg for Digitaliseringsudvalget 26. januar 2024

v/ Charlotte Reusch, faglig konsulent i Nationalt Videncenter for Læsning

Kontakt: chre@kp.dk

Hvad kommer jeg ind på?

Baggrund:

Nationalt Videncenter for Læsning er Professionshøjskolernes videncenter – og tæt knyttet til lærer- og pædagoguddannelserne og deres praksisfelt – men vi arbejder meget bredt med læsning.

Digital læsning som satsning: I to projekter, *Digital læsning og fagportaler* og *Laboratorium for digital læsedidaktik*, undersøger vi bl.a., **hvordan læsning realiseres** i klasserummet.

Og derudover har vi taget initiativ til et nordisk netværk for lærere og forskere: Digital læsning – og dette netværk holder sin første online konference 8. okt. 2024!

- Hvad er digital læsning?
- Hvilke udfordringer og muligheder?

Advarsel – ingen
fordømmelse af hverken
analoge eller digitale
medier

Hvad er digital læsning?

Det er ikke læsningen, der er digital.

Læsning implicerer de samme kognitive processer ”på bog” og ”på skærm”.

Den gode læser kan afkode og forstå og har gode læsestrategier.

Det kan man, når man har læst meget – og fået at vide, hvordan man gør!

Og ja, der er megen forskning, der viser, at læsning risikerer at blive overfladisk, præget af skimning og browsing, når læseren læser på skærm (Baron & Mangen, 2021; Hillesund, 2010; Hillesund et al., 2022; Mangen, 2013, 2016; Mangen et al., 2019; Mangen & Van der Weel, 2016; Schilhab et al., 2018)

Og ja, der er forskning, der viser, at børn og unge risikerer at få vanskeligt ved at koncentrere sig, når der er skærme tilstede – især relateret til multitaskingsituationer (SFI, 2024)

Set fra klasserumsforskernes perspektiv mangler der viden om:

Hvad sker der med læsningen i klasserum, hvor læremidlerne er digitale? Måden der læses på? Glæden ved læsning?

Hvad sker der med læseundervisningen...?

Vores foreløbige undersøgelser antyder: At eleverne ikke nødvendigvis får eksplicit instruktion i at læse digitale tekster ...Læremidlerne giver indtryk af at være selvinstruerende (?) og eleverne formodes at være digitale indfødte(?)

"Digital læsning" betyder altså...

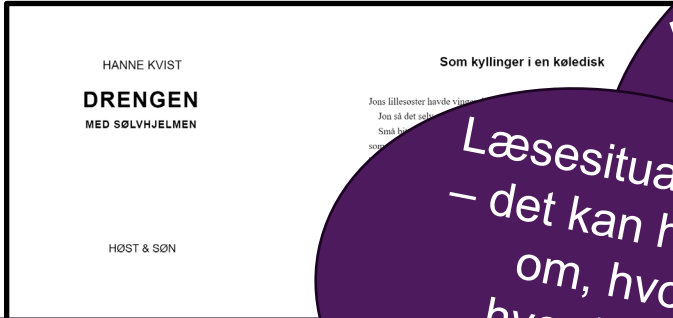
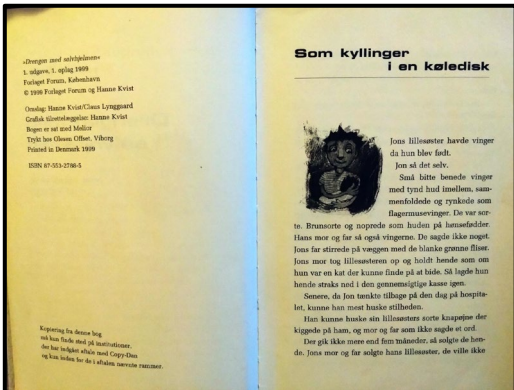

- Læsning af tekster i digitale medier
- Tekster er mere end de skrifttegn, tekst og billeder – andre modaliteter fortæller med...
- Og den samme tekst, kan være r...

Både analoge og digitale tekster kommunikerer multimodalt

Det interesserer os, hvordan læsesituationen ændres, når teksten transformeres

Læsesituationen – det kan handle om, hvor, hvordan og hvornår læsning er en mulighed

En moderne klassiker: Hanne Kvists Drengen med sølvhjelm som E-bog - graphic novel

Digitale tekster

- Nogle digitale tekster er blot tilgængelige via et digitalt medie, men ligner i øvrigt den analoge bog.
- Digitale tekster **kan** rumme de samme modaliteter som analoge, og flere til: Lydfiler, animationer
- Samt en række funktioner, der kan aktiveres, men ikke behøver at blive det (fx automatisk oplæsning, mulighed for at forstørre/formindske, for at markere, for ordforklaring, for ændring af typografi etc.)
- Nogle karakteristika ved tekst giver kun mening i et medie – fx sidetal – i en ebog kan sidetal være erstattet af afsnitnummerering, eller der kan i fremviseren være en procentangivelse
- Digital læsning bliver en form for handling – man skaber sin egen version af teksten, mens man navigerer gennem dens valgmuligheder (Frønes, 2017).
- Når fx en læser læser en tekst i et digitalt medie, kan den se helt anderledes ud end kammeratens.

Så det at læse digitale tekster kræver altså også andet end at være en god læser generelt!

Digital eller analog læsning – i skolen?

Iagttagelser i et begrænset antal klasserum

Digital OG analog læsning i skoler

Vi ser dansklærere, der veksler mellem

Fx

læse analogt – skrive digitalt/løse opgaver digitalt
læse lange tekster analogt, og korte tekster digitalt

Vi ser historie- og kristendomskundskabslærere, der læser fagbøger. Og fagtekster, der er svært tilgængelige. Læreren læser teksten for eleverne, mens de følger med på smartboard, eller at læreren sætter elever til at læse efter tur.

Vi ser naturfagslærere, der kan inddrage modeller, animationer og filmklip og dermed bringe meget svært tilgængeligt stof ind i klasserummet.

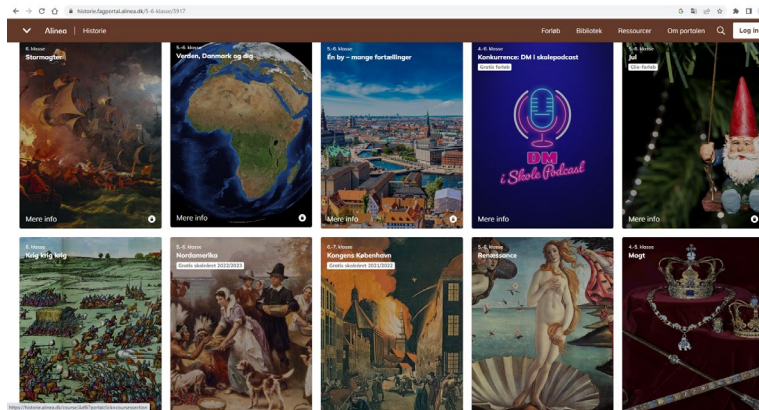
Forskelle mellem skoler – og mellem fag på samme skoler

Spørgsmål:
Hvad har lærere og elever
egentlig adgang til?

Eksempel fra grundskolen – Hvordan ser den digitale tekst, eleverne møder, ud?

Historie i 6. klasse

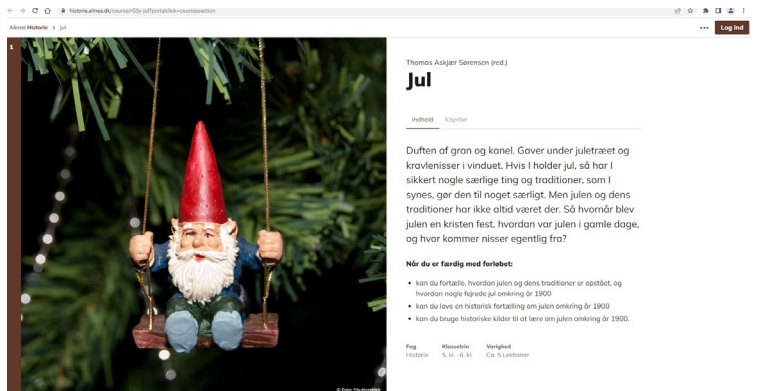
Forløb: "Jul" Alineas fagportal - Historie, melletrin

Kapitel 1 - Ca. 5 lektioner

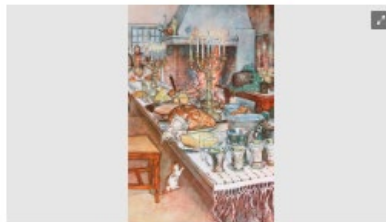
Jul og traditioner

I dette forløb skal I arbejde med jul og se på, hvordan julen og nogle af dens traditioner er opstået. I skal også undersøge, hvordan man holdt jul omkring år 1900, og bruge det til at skrive en julehistorie fra den tid. Derudover skal I arbejde med gamle julekort og undersøge, hvad nisser er, og hvor de stammer fra.

Gruppe

Opstart

Charlotte S.H. Jensen

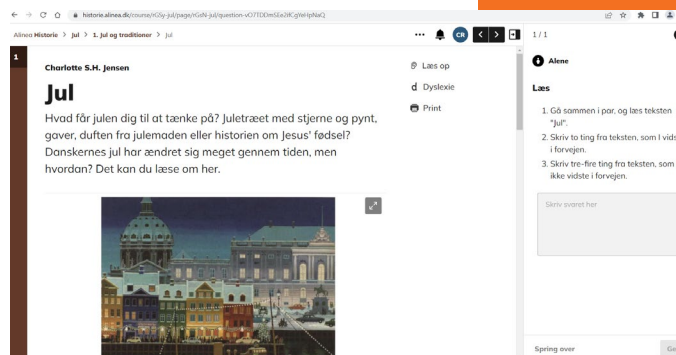
Jul

Hvad får juleen dig til at tænke på? Juletræet med stjerne og pynt, gaver, duften fra julemaden eller historien om Jesus' fødsel? Danskernes jul har ændret sig meget gennem tiden, men hvordan? Det kan du læse om her.

Læs op
Dyktelse
Print

Tanker: Det er uoverskueligt! Fornemmelsen af tekstens omfang forsvinder, og dermed fornemmelsen af læseopgavens omfang.

historiealinea.dk/temaer/ny-jul/page/G6H-pdJgqnton-uOTFEEDmGz2K-gt6rghu2

Alene Historie > jul > 1. jul og traditioner > jul

Charlotte S.H. Jensen

Jul

Hvad får juleen dig til at tænke på? Juletræet med stjerne og pynt, gaver, duften fra julemaden eller historien om Jesus' fødsel? Danskernes jul har ændret sig meget gennem tiden, men hvordan? Det kan du læse om her.

Læs op
Dyktelse
Print

Alene

Læs

1. Gå sammen i par, og læs teksten "Jul".
2. Skriv to ting fra teksten, som I vidste i forvejen.
3. Skriv tre-fire ting fra teksten, som I ikke vidste i forvejen.

Skriv svaret her

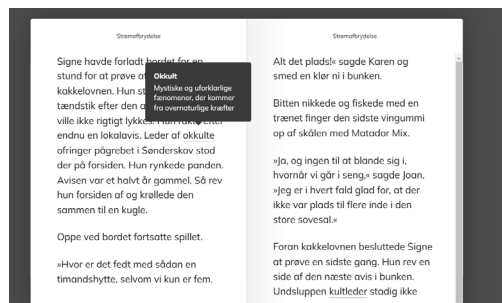
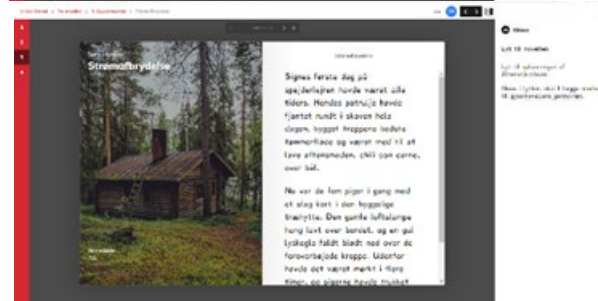
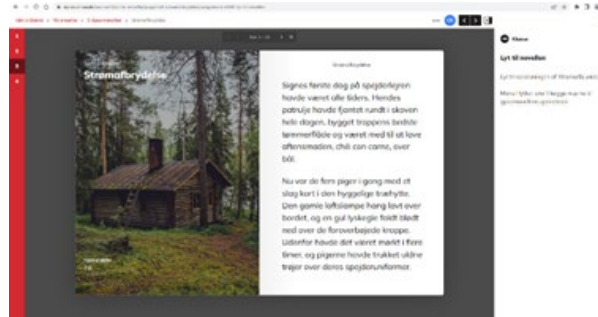
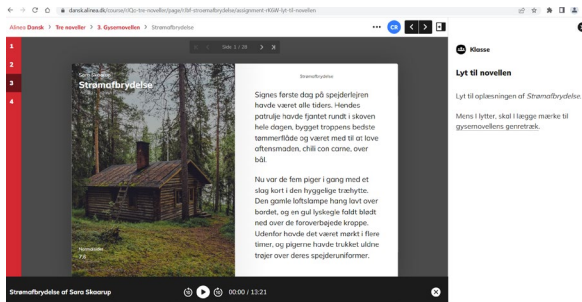
Spring over Gem

Eksempel fra grundskolen – Hvordan ser den tekst, eleverne møder, ud?

- Dansk i 6. kl.

Forløb: "Tre noveller" Alineas fagportal - Dansk, mellemtrin

Sideangivelser i tekstfremviseren, ikke på tekstsidene

Mulighed for automatisk oplæsning

Mulighed for at vælge dyslexievenlig font

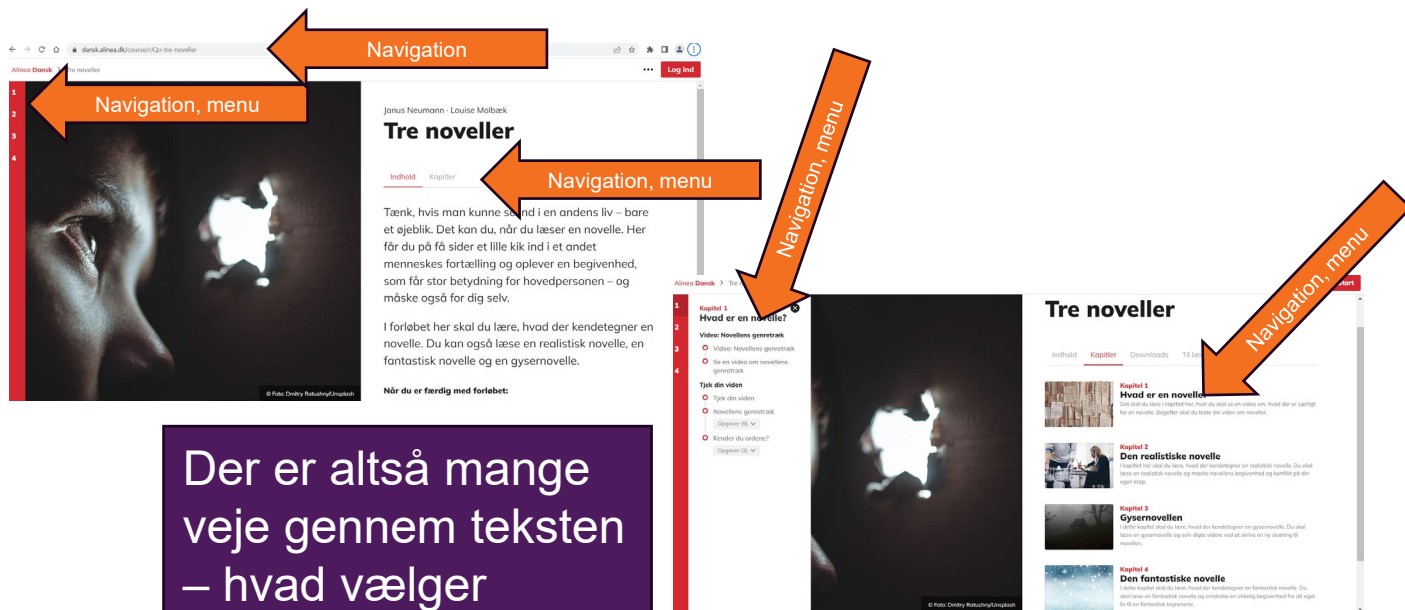
Mulighed for at aktivere læselineal

Udvalgte ord har ordforklaringer, der aktiveres med klik

Tanker: Der er godt nok mange muligheder – hvad skal jeg bruge dem til? Og er de egentlig så smarte?

Realiseret læsning – navigation (et eksempel)

Tre noveller, forløb tilgængeligt på Alineas portal, under mellemtrinnet, rettet mod 5.-6. kl. – læreren lægger et link direkte til forløbets forside i ugeplanen.

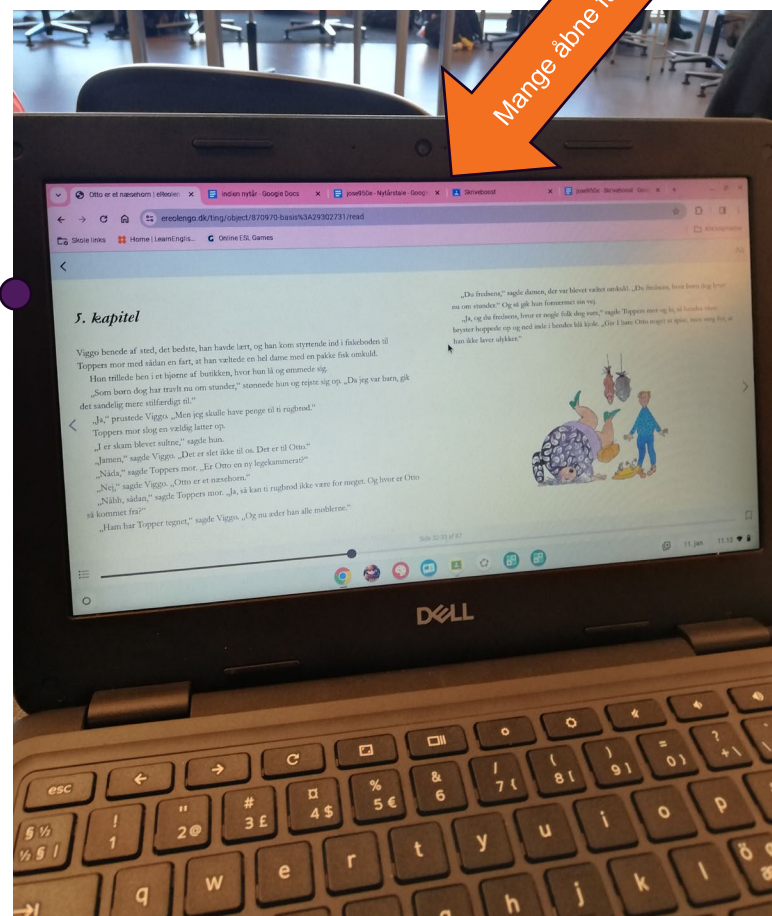
Der er altså mange veje gennem teksten – hvad vælger eleven "Peter"?

Realiseret læsning: Elevernes læsepraksisser (som observeres, videofilmes og skærmoptages) er individuelle; de navigerer på meget forskellige måder....

Eksempel fra grundskolen – Hvordan ser den tekst, eleverne møder ud?

- Dansk i 5. kl.
- Otto er et næsehorn som e-bog

Tanker: Det ligner en analog bog, og man kan følge med i, hvor langt man er på barren i bunden af siden. Hvad mon eleven har på de andre åbne faner?

Hvad vi taler med lærere om: Udfordringer og potentialer, når eleverne læser på skærm

Overblik og navigation.
Distraction – andet kan lokke

Fastholdelse – læser de opmærksomt eller skimmer de?

Lettere at inkludere elever med læsevanskeligheder.

Mulighed at møde stoffet på flere måder (tekst, billeder, animation, lyd) og for at interagere på smarte måder

Hvad vi også taler med lærere om: Udfordringer og potentialer, når eleverne læser i bøger

Vanskeligere og mere arbejdskrævende at inkludere elever med læsevanskeligheder.

Færre muligheder for at møde stoffet på flere måder i teksten.

Bogkultur – pas på bogen!

Overblik og navigation.

Mindre risiko for distraktion, når der skal læses lange tekster (som eleverne bliver fanget af)

Spørgsmål til eftertanke

Den, der har øjnene, eller alternativt ørerne, i teksten, læser, oplever og lærer, men:

- Behøver læsning på skærm være en individuel (og ensom?) proces?
 - Et svar: Nej, det er vigtigt at tilrettelægge for muligheder for samtale og fælles bearbejdning af det læste.
 - Det kan gøres på mange måder – interessebaseret omkring selvvalgte frilæsningsbøger, med fokus på dialog om faglige opgaver knyttet til tekster etc.
- Kan man læse fordybet på skærm?
 - Et svar: Sandsynligvis (?), hvis man har lært det! Man skal lære gode læsestrategier – fx kunne navigere, kunne vælge til og fra
 - Og så er der forskel på digitale enheder: Skærmlæsere, mobiltelefoner og computere sætter læsere i meget forskellige læsesituationer – hvor det kan være lettere eller sværere at slå distraktionsfaktorer fra.
 - Den måde teksten, præsenteres på, på skærmen har betydning: Der er forskel på at læse i fx et indlejret bladrebogsformat og på en webside, der kræver scrolling.
- Skal man anerkende, at tekster i forskellige formater har forskellig berettigelse?
 - Et svar: Ja, lyd-bøger giver fx personer med læsevanskeligheder adgang til oplevelser og viden, og kan også muliggøre læsning i situationer, hvor øjnene og hænderne har travlt med andet.

Læs evt. mere her

- [Viden om læsning \(videnomlaesning.dk\)](http://videnomlaesning.dk)

- Kontakt: Charlotte Reusch chre@kp.dk